

Studia Biblica Slovaca

Ročník 15

2023

Číslo 2

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník XV (2023), číslo 2

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Redakčná rada/Editorial board:

František ÁBEL (Bratislava, SK)	Róbert LAPKO (Košice, SK)
Georg BRAULIK, OSB (Wien, AT)	Adam MACKERLE (České Budějovice, CZ)
Jaroslav BROŽ (Praha, CZ)	Libor MAREK (Detroit, US)
Núria CALDUCH-BENAGES (Roma, IT)	Helena PANCZOVÁ (Bratislava, SK)
Jeremy CORLEY (Dublin, IE)	Jaroslav RINDOŠ, SJ (Bratislava, SK)
Peter DUBOVSKÝ, SJ (Roma, IT)	Milan SOVA (Bratislava, SK)
Pavol FARKAŠ (Nitra, SK)	Jozef TIŇO (Bratislava, SK)
Juraj FENÍK (Košice, SK)	Emanuel TOV (Jerusalem, IL)
Leslie HOPPE, OFM (Chicago, US)	František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie, SK)
Peter JUHÁS (Münster, DE)	Miroslav VARŠO (Košice, SK)
Branislav KLUŠKA (Ružomberok, SK)	Ian YOUNG (Sydney, AU)

Šéfredaktor:	Blažej ŠTRBA (Nitra, SK)
Zástupca šéfredaktora:	Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)
Redaktor pre recenzie:	Július PAVELČÍK (České Budějovice, CZ)
Výkonná redaktorka:	Martina KORYTIAKOVÁ (Nitra, SK)

Za recenzovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Obálka: Karol Hájiček

Na príprave spolupracovali: Dionisio Candido a Zuzana Očkajáková.

Príspevky v slovenčine, češtine a angličtine alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie: *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Baďin (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Preferované fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu sú SBL Hebrew and SBL Greek. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verzou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Spresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné na www.biblica.sk.

Časopis je registrovaný a abstrahovaný v Atla RDB, EBSCO, *New Testament Abstracts*

ISSN 0028-6877, *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591 a SCOPUS.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 12/2023

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 9 €

ISSN 1338-0141

e-ISSN 2644-4879

EV 3744/09

POZNÁMKY

Niekoľko kritických poznámok k metodike nového prekladu Biblie do slovenčiny

Helena Panczová

V rokoch 2019 a 2020 sa na Slovensku objavil nový preklad Jánovho¹ a Lukášovho² evanjelia, ktorý pripravila skupina katolíckych biblistov v spolupráci so Slavistickým ústavom Slovenskej akadémie vied. Tento preklad mal nenápadné počiatky ako produkt projektu APVV-06-0514 *Terminologické diskurzy a špecifiká biblických jazykov vzhľadom na preklady Biblie do slovenčiny*. No získal podporu Konferencie biskupov Slovenska a jeho objavenie sa v tlači sprevádzala masívna mediálna kampaň.

Keďže už široká katolícka verejnosť vie o existencii tohto nového katolíckeho prekladu, ja ako odborníčka na biblickú gréčtinu a prekladateľstvo často dostávam otázky typu, či – a v čom – je lepší ako ten, ktorý čitatelia už majú. Na to sa mi ťažko odpovedá predovšetkým preto, že to je vec, ktorú mali zodpovedať samotní tvorcovia a informovať o tom vedeckú a čitateľskú verejnosť. Pri prekladaní Biblie totiž existuje niekoľko prekladateľských prístupov, ktoré určujú všeobecné zásady práce s textom a tie potom ovplyvňujú konkrétne jazykové riešenia – lexikálne aj gramatické³. A keďže nový slovenský preklad Písma neprichádza do kultúrneho vzduchoprázdna, bolo by tiež dobré, keby jeho tvorcovia reflektovali iné relevantné preklady

---

¹ LAPKO, Jánovo evanjelium.

² LAPKO, Lukášovo evanjelium.

³ PANCZOVÁ, *Preklad*, 7-21.

Biblie. Na základe deklarovaných zásad a zvolených riešení by sme potom mohli začať komplexnú vedeckú diskusiu. No hoci nám chýba vyjadrenie autorov, predsa sa môžeme pozrieť na niekoľko aspektov nového prekladu. Táto analýza, pochopiteľne⁴, nemôže byť komplexná – zameria sa len na niekoľko vybraných otázok základnej metodiky, lexiky a gramatiky.

1 Základná metodika

Na základný problém metodiky upozornila uvedená otázka od potenciálnych čitateľov: V čom sa tento preklad odlišuje od existujúcich a používaných prekladov Biblie? V katolíckom prostredí ide o tri: (1) preklad NZ od Liturgickej komisie pri SSV z roku 1986, ktorý sa stal súčasťou jednozväzkovej katolíckej Biblie, ktorá od roku 1995 vyšla vo viacerých vydaniach (SSV), (2) ekumenický preklad (SEB), (3) Botekov preklad v Jeruzalemskej Biblii (Bot)⁵. V úvodoch k obom evanjeliám tvorcovia deklarujú, že sa usilujú o formálnu ekvivalenciu⁶. To nám veľa nepovedalo, lebo formálna ekvivalencia býva pri biblických prekladoch štandardom. Skôr by nás zaujímalo, v čom a kedy a podľa akých princípov sa od nej odkláňajú.

Keď bol preklad ešte v štádiu príprav, objavil sa zborník štúdií so sľubným názvom *K metodike nového prekladu Svätého písma do slovenčiny*, ale vlastnej metodike nového prekladu sa nevenuje ani jeden príspevok⁷. Zopár útržkov informácií sa dá nájsť v príspevku z konferencie o prekladoch Biblie v západoslovanských jazykoch v Prahe v r. 2020, kde editor predstavil prvý preklad (Jánovo evanjelium)⁸. Paradoxne, práve tu však vzniká dojem, že autori opustili formálnu ekvivalenciu a vydávajú sa interpretačným smerom (čo nie je v princípe chyba, len to treba jasne deklarovať). Editor uvádza Pilátove slová: ἃ γέγραφα, γέγραφα „Čo som napísal, som napísal navždy“ (Jn 19,22).

Tento postup je mätúci aj preto, že približne v rovnakom čase ako evanjeliá dostali katolíci aj nový preklad liturgických textov rímskeho obradu

⁴ Na to, aby som urobila komplexnú analýzu prekladu, by som ho musela prejsť vetu po vete v preklade aj v origináli, teda prakticky by som si musela urobiť svoj vlastný preklad. To je nemysliteľné.

⁵ Bližšie budú predstavené nižšie.

⁶ LAPKO, Jánovo evanjelium, 10; LAPKO, Lukášovo evanjelium, 9.

⁷ LAPKO, K metodike nového prekladu.

⁸ LAPKO, Nový slovenský preklad.

Katolíckej cirkvi podľa Rímskeho misála (používa sa od 1. januára 2022). Tvorcovia tohto prekladu, resp. úpravy však – na rozdiel od autorov prekladu evanjelií – jasne deklarovali, aké zmeny urobili a prečo. Dá sa s nimi nesúhlasiť, ale je nanajvýš chvályhodné, že svoje zásady zverejnili⁹, a tým umožnili diskusiu.

Jednou zo zmien v liturgickom preklade je úprava tých miest, kde znenie misála nekorešpondovalo so znením Biblie. Jedným takým miestom¹⁰ sú slová premenenia, kde kňaz hovorí: „Toto je moja krv, ktorá sa vylieva za vás“. A tu v staršom preklade nasledovalo: „(ktorá sa vylieva za vás) i za *všetkých* na odpustenie hriechov“, v novom je: „(za vás) i za *mnohých* na odpustenie hriechov“. Toto je totiž v súlade so znením evanjelií¹¹. Liturgickí prekladatelia vysvetľujú, že opustili starší prístup interpretačného prekladu, pretože „v súčasnosti sa dáva prednosť slovnej vernosti pôvodine“. Čiže celkom opačný prístup, ako zvolili prekladatelia evanjelií.

Veľmi chýba jasné deklarovanie základnej prekladateľskej pozície zo strany tvorcov nového prekladu evanjelií. Aký typ prekladu robia? V akej funkcii v rámci biblických prekladov na Slovensku ho chcú vidieť? Ak má tento preklad ambíciu byť „tým pravým“ katolíckym prekladom – na čo sa dá usudzovať z podpory biskupov –, radi by sme sa dozvedeli, ako sa vymedzuje voči staršiemu katolíckemu prekladu. Preklad evanjelií od liturgickej komisie z roku 1986 je totiž podľa môjho názoru mimoriadne vydarený – a to napriek tomu, že je podľa Neovulgáty¹².

Toľko k základnému definovaniu pozície v rámci spektra biblických prekladov. Ďalej sa budem venovať niektorým jednotlivostiam.

2 Archaizmy – aj nie, aj áno

Pri „novom“ preklade nás ako prvé zaujíma, ako sa jeho tvorcovia vyrovnali so zdedenými archaizmami, ktoré sa prirodzene držia najsilnejšie

---

⁹ Prehľad zmien textovej časti: Úpravy doterajšieho slovenského znenia.

¹⁰ Úpravy v omšovom poriadku.

¹¹ Mt 26,28: τὸ αἷμά μου τῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον, Mk 14,24: τὸ αἷμά μου τῆς διαθήκης τὸ ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν, lat.: ... *qui pro multis effunditur*. Pre grécky text používam NA28, pre latinský text *Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, ³1983.

¹² Netvrdím, že je bezchybný ani neprekonateľný. Je však taký dobrý, že s ním treba vážne počítať.

v pasážach konzervovaných liturgiou. Pozrime sa teda na niekoľko evanjeliových miest, ktoré rezonujú v liturgických textoch. Na porovnanie s novým prekladom (N) budem uvádzať aj verziu prekladu z roku 1986 (SSV).

2.1 εὐδοκία, κοιλία

V doxológii v Lk 2,14 sa nachádza výraz εὐδοκίας, čo Neovulgáta v náväznosti na Vulgátu a starolatinskú verziu interpretuje ako *bonae voluntatis*. Nový preklad ide podľa gréckeho textu, preto má preklad odlišný od toho, ktorý poznáme z liturgie:

δόξα ἐν ὑψίστοις θεῶ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας

Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom, v ktorých má Boh zaľúbenie. (N)

Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom *dobrej vôle*. (SSV)

Od tradičného liturgického prekladu sa nová verzia odkláňa aj v Alžbetinom pozdrave Márie v Lk 1,42, kde sa nachádza výraz κοιλία „maternica, lono“, archaicky „život“:

εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου

Si najviac požehnaná medzi ženami a požehnaný je plod tvojho lona. (N)

Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod tvojho života (SSV).

2.2 Otčenáš

Tieto miesta vzbudili nádej, že uvidíme celoplošnú modernizáciu jazyka, ale zostalo to na polceste. V otčenáši v Lk 11,2 zostali archaické imperatívy 3. osoby sg., ktoré sú identické s tvarom pre 2. osobu sg., ale v súčasnom jazyku sú mŕtve (namiesto nich sa používa opis pomocou častice „nech“):

Πάτερ, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου

Otče, *posväť sa* tvoje meno, *príd'* tvoje kráľovstvo. (N, SSV)

Identické znenie má preklad z roku 1986, ktorý ale – na rozdiel od liturgickej verzie Otčenáša – zmenil inverzný slovosled „meno tvoje“ na „tvoje meno“. V novom preklade by sme radi videli ďalší krok v ústrety 21. storočiu¹³.

¹³ Diskutujeme o preklade Biblie, nie o liturgickom znení modlitby Otčenáš. Tam príde zmena neskôr.

Ako silno pôsobí liturgia na biblický preklad, môžeme vidieť v Matúšovom evanjeliu, kde sa na dvoch miestach nachádza identický výraz γενηθήτω τὸ θέλημα σου. V otčenáši (Mt 6,10) je zachovaný archaizmus „buď tvoja vôľa“ (SSV). Na druhej strane, keď sa Ježiš modlí v Getsemanskej záhrade (Mt 26,42), hovorí súčasným jazykom: „nech sa stane tvoja vôľa“ (SSV). V takomto zmysle by bolo treba upraviť aj biblické znenie modlitby Pána: „nech je posvätené tvoje meno, nech príde tvoje kráľovstvo“. Táto formulácia je aj lepším východiskom na exegetické hĺbanie, či ide o vyjadrenie vôle, alebo želanie.

2.3 ἔγκυος

Zbytočné archaizmy zostali aj na iných miestach, napr. ako interpretácia výrazu ἔγκυος v Lk 2,5:

σὺν Μαρίας τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὕσῃ ἐγκύω

s Máriou, svojou manželkou, ktorá bola v *požehnanom stave*.

Toto je síce tradičná formulácia, ale prečo zostala v novom preklade? Je to výraz, ktorý sa v súčasnej reči nepoužíva: ak sa dnešná žena dostane do situácie, v akej bola Mária, tak je buď „tehotná“, alebo „čaká dieťa“. To sú bezpríznakové výrazy, ako ich používajú ženy, ktorých sa to týka, a zdravotnícky a sociálny personál, ktorý s nimi pracuje. Nehovorí sa ani „ťahavá“, ani „samodruhá“, ani „v požehnanom stave“ (pokiaľ to nemyslíte žartovne alebo ironicky). Myslím, že prekladatelia o tom vedia, lebo na inom mieste (Lk 21,23) nemajú problém použiť slovo „tehotná“:

οὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις

Beda *tehotným* ženám a tým, čo budú v tie dni dojsť.

Výraz „v požehnanom stave“ je však problematický nielen preto, že je archaický, ale aj preto, že nie je neutrálny. Dáva totiž pozitívnu interpretáciu situácie, čo v origináli nemáme. A keďže text hovorí o nemanželskom neplánovanom tehotenstve, použiť na túto situáciu výraz „požehnaný stav“ vyznieva ironicky. Iste sa zhodneme, že to nie je vhodné – práve tak, ako by bolo nevhodné vyjadrenie „Beda ženám, ktoré sú v požehnanom stave...“ Radšej sa

držme bezpríznakových výrazov tak, ako ich má pôvodný text: ἔγκυος aj ἐν γαστρὶ ἔχουσα znamenajú jednoducho „tehotná“¹⁴.

2.4 „Vydať počet“

V Lk 16,2 si majiteľ zavolá správcu svojho majetku, o ktorého hospodárení má pochybnosti, a vyzve ho: ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. Staršie preklady to svorne prekladajú ako „Vydaj počet zo svojho šafárenia“ (SEB, SSV, Bot). Nový preklad je: „Vydaj počet zo svojho správcovstva.“ Je chvályhodné, že sa vzdali „šafárenia“, ale prečo ponechali výraz „vydať počet“? To je kalkový preklad gréckeho, resp. latinského vyjadrenia λόγον (ἀπο)διδόναι, *rationem reddere*. Jeho súčasnými slovenskými ekvivalentmi sú napr. „zodpovedať sa“, „skladať účty“, „robiť vyúčtovanie“, „podávať správu“ a iné (porov. Mt 12,36).

Nový preklad nastúpil na dobrú cestu eliminovania archaizmov, ale zostal len na začiatku. Ale na rozdiel od lexikálnych archaizmov, kde nastala istá zmena k lepšiemu, v prípade zloženého pasíva vidíme regresiu.

3 Zložené pasívum

Notorickým problémom mnohých slovenských prekladov (nielen Biblie) je vysoké zastúpenie zloženého pasíva. Je to spôsobené tým, že v slovenčine sa pasívny význam vyjadruje častejšie inými spôsobmi. Ak by sa teda každé pasívum originálu (gréckeho, latinského, nemeckého, anglického) preložilo našim zloženým pasívom, ktoré formálne zodpovedá výrazu pôvodiny, dostali by sme v slovenskom texte neprirodzene vysoký počet zložených pasív. Toto je známa vec, ktorá sa rieši v každej jazykovej redakcii.

3.1 Teologické pasíva v slovenských prekladoch evanjelií

V biblickom prekladateľstve predstavujú zložené pasíva osobitný problém, lebo sme ich veľa zdedili. Ja som robila malý výskum o pasívach v slovenských prekladoch evanjelií¹⁵ – tu predkladám len niekoľko jeho

¹⁴ Ak by niekto chcel namietat', že Mária nie je obyčajná žena, a preto v súvislosti s ňou musíme používať vznešenejšie výrazy, odporúčam čítať spisy cirkevných otcov obhajujúcich plnú ľudskosť Božieho vtelenia. Tam sú všetky argumenty.

¹⁵ PANCZOVÁ, Spracovanie gréckeho pasíva, 139-150.

relevantných prvkov. Ukázalo sa, že najsilnejšie sa zložené pasíva držia vtedy, keď ide o tzv. teologické pasívum. V „profánnych“ prípadoch prekladatelia neváhajú použiť tie prostriedky, ktoré sa v neprekladovom jazyku vyskytujú častejšie.

V slovenčine máme štyri hlavné spôsoby vyjadrenia pasívneho významu: 1) zložené pasívum „niekomu je dávané“, 2) zvrtné pasívum „dáva sa“, 3) vyjadrenie pomocou aktíva najčastejšie v 3. osobe plurálu, čiže ako tzv. neurčitý osobný podmet „dávajú“, alebo sa „Boh“ vyjadrí ako explicitný podmet, 4) alebo pasívny význam vyjadrí opisom pomocou iného lexikálneho výrazu „niekto dostáva“. Pri prvých troch spôsoboch sú len praktické obmedzenia (niektoré slovesá nemôžu tvoriť zložené pasívum, iné sa nedajú použiť vo zvrtnom pasíve a pri aktíve s neurčitým podmetom by mohlo dôjsť k nedorozumeniu). Inak sú rovnocenné a teoreticky možné vždy – pokiaľ sloveso má zodpovedajúce tvary. Posledný spôsob vyjadrenia je jediný možný pri slovesách, ktoré majú gramatické obmedzenia, napr. ak je slovenské sloveso *reflexivum tantum*: ἐλεῶ ἐλεεῖν → ἐλεήθην *zmilovať sa* → *dosiahnúť milosrdenstvo*.

V tabuľke na nasledujúcej strane sú zhrnuté spôsoby prekladu teologického pasíva v prekladoch evanjelií od Kralickej Biblie až po najnovší preklad Jánovho a Lukášovho evanjelia¹⁶. Zvýraznený je dominantný spôsob.

Z tohto prehľadu môžeme vyčítať viacero vecí. Kralická Biblia používa takmer výlučne zložené pasívum. Jedinou výnimkou je spomínané sloveso *zmilovať sa nad niekým*, reflexivum tantum, ktoré nevie vyjadriť pasívny význam nijakým spôsobom a aj kralickí prekladatelia museli použiť opis¹⁷. Preklad Juraja Palkoviča je v tomto ohľade percentuálne identický¹⁸.

Ale u Kamaldulov je situácia výrazne odlišná. Kamaldulská Biblia a neskoršie katolícke preklady potláčajú zložené pasívum a preferujú buď zvrtné pasívum, alebo transformáciu na aktívum. V protestantskej tradícii však stále dominujú zložené pasíva – hoci aj tu došlo k istému posunu k iným vyjadreniam. Za pozornosť stojí, že od Kralickej Biblie k evanjelickému autorizovanému prekladu nastala redukcia zložených pasív o 40 %.

---

¹⁶ Vynechávam svoj preklad *Evanjelia podľa Marka* pre publikáciu DUBOVSKÝ, Marek. Ide o komentárový preklad, ktorý nemal ambíciu byť štylisticky uhladený.

¹⁷ Mt 5,7.

¹⁸ Juraj Palkovič sa azda tiež nechal inšpirovať buď Kralickou Bibliou, alebo katolíckymi českými prekladmi, ktoré takisto vykazujú vysoké percento zložených pasív.

	Zložené pasívum		Zvratné pasívum		Aktívum		Opis	
Kralická ¹⁹	34	97,1 %	0	0 %	0	0 %	1	2,9 %
Kamaldulská ²⁰	7	20 %	27	77,1 %	0	0 %	1	2,9 %
Palkovič ²¹	34	97,1 %	0	0 %	0	0 %	1	2,9 %
Kat 1913/14 ²²	15	42,8 %	19	54,3 %	0	0 %	1	2,9 %
Roháček ²³	31	88,6 %	3	8,5 %	0	0 %	1	2,9 %
SEP ²⁴	20	57,1 %	5	14,3 %	2	5,7 %	8	22,9 %
Kat 1946 ²⁵	3	8,6 %	11	31,4 %	16	45,7 %	5	14,3 %
Porúbčan ²⁶	10	29,4 %	12	35,3 %	5	14,7 %	7	20,6 %
Kat 1986 ²⁷ (SSV)	7	20 %	11	31,4 %	9	25,7 %	8	22,9 %
Botek ²⁸	10	28,6 %	10	28,6 %	7	20 %	8	22,9 %
SEB ²⁹	22	62,9 %	3	8,5 %	2	5,7 %	8	22,9 %
Kat 2019/20 (N)	7	41,2 %	4	23,5 %	4	23,5 %	2	11,8 %

¹⁹ *Bible Kralická*. Česká Kralická Biblia z rokov 1579 – 1593. Tretie vydanie z roku 1613 sa pokladá za „klasické“. Hoci ide o preklad z gréčtiny, jej znenie výrazne ovplyvňovali aj nemecké reformačné preklady. Tento text používali slovenskí evanjelici až do 1. polovice 20. storočia. Porov. KOŠTIAL, *Biblia u nás*, 100-116.

²⁰ *Sväté Biblia*. Rukopisný kamaldulský preklad (1756 – 1759) v predbernolákovskej trnavskej verzii kultivovanej slovenčiny podľa Vulgáty.

²¹ *Sväté Písmo*. Preklad Juraja Palkoviča (1829 – 1832) v bernolákovčine (prvá tlačaná Biblia v slovenskom jazyku), podľa Vulgáty.

²² *Nový Zákon Pána nášho Ježiša Krista*. Prvý preklad v novej, štúrovskej slovenčine, ktorý sa podarilo pripraviť až v 20. storočí (Nový zákon, 1913 – 1914, Starý zákon, 1915 – 1926). Nový zákon prekladal Ján Donoval podľa Vulgáty.

²³ *Svätá Biblia*. Roháčkov preklad pôvodne z r. 1936.

²⁴ *Biblia. Písmo Sväté*. Evanjelický autorizovaný preklad, ktorý vyšiel po prvýkrát v roku 1942 a v revidovaných vydaniach v rokoch 1952 a 1970.

²⁵ *Písmo Sväté*. Katolícky preklad Biblickej komisie pri Spolku svätého Vojtecha (1946) – stále podľa Vulgáty –, ktorý vyšiel v reedícii v r. 1968 – 1970.

²⁶ *Evanjeliá*. Exilový katolícky preklad NZ z r. 1968. Evanjeliá vyšli aj osobitne.

²⁷ *Sväté písmo Starého i Nového zákona*. Už spomínaný katolícky preklad Slovenskej liturgickej komisie pri Spolku svätého Vojtecha na základe Neovulgáty, ktorý prvýkrát vyšiel v roku 1986. Tento preklad je aj súčasťou jednozväzkového katolíckeho Písma z roku 1995, ktoré neskôr vyšlo v niekoľkých ďalších reedíciách.

²⁸ *Sväté písmo. Jeruzalemská Biblia*. Ide o ďalší exilový katolícky preklad, kde text preložil Anton Botek zo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme: pripravoval ho v 70. – 80. rokoch, kompletný text bol publikovaný po prvýkrát v roku 2009.

²⁹ *Biblia. Slovenský ekumenický preklad*. Ekumenický preklad (Nová zmluva a Žalmy) vyšiel po prvýkrát v roku 1995. Kompletný text bol publikovaný až v roku 2007 a zatiaľ bol trikrát revidovaný. Najnovšie vydanie je z r. 2015. Výskum v štúdiu, ktorú citujem, pracoval s textom staršieho vydania z r. 2012.

Môžeme teda pozorovať, že hoci zložené pasíva sú prítomné v katolíckej aj protestantskej tradícii, zároveň je zjavné, že je tu silná tendencia ich redukovať³⁰.

3.2 Pasíva v novom preklade

Vráťme sa teraz k najnovšiemu prekladu. Ak porovnáme katolícky preklad z r. 1986 s jeho 20 % zložených pasív a nový katolícky preklad so 41,2 %, vidíme neprehliadnuteľný nárast. Otázka je: Prečo? Čo viedlo prekladateľov k reštituovaniu zložených pasív, keď staršiemu prekladu sa ich podarilo úspešne zbaviť?

Za osobitne tristný pokladám prípad z podobenstva o dobrom a zlom sluhovi, kde sa hovorí o treste za nesplnenie Pánovej vôle, keď ju jeden sluha poznal a druhý nepoznal:

Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος... *δαρήσεται* πολλάς· ὁ δὲ... *δαρήσεται* ὀλίγας. (Lk 12,47-48a)

Ten sluha... *bude veľmi zbitý*. Ten... *bude menej zbitý*. (N)

Toho sluhu... *veľmi zbijú*. Toho... *menej zbijú*. (SSV)

Taký sluha... *dostane mnoho úderov*; ten... *dostane málo úderov*. (Kat 1968)

Preklad liturgickej komisie má rozhodne lepšie riešenie. A Porúbčanov preklad (Kat 1968), ktorý ide cestou opisu, je ešte elegantnejší.

Ďalšie miesto, kde reštituovali zložené pasívum, je výrok o odpustení:

πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, *ἀφεθήσεται* αὐτῷ·

τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ *ἀφεθήσεται* (Lk 12,10)

A každému, kto vysloví niečo proti Synovi človeka, *bude odpustené*.

Tomu však, čo by sa rúhal proti Duchu Svätému, *nebude odpustené*. (N)

Ak niekto povie niečo proti Synovi človeka, *odpustí sa mu to*.

Kto by sa však rúhal Duchu Svätému, *tomu sa neodpustí*. (SSV)

Zvratné pasívum je rozhodne elegantnejšie. Ale azda ešte lepšie by bolo vyjadriť pasívny zmysel opisom: „ten (ne)dosiahne odpustenie“ (podobne ako „dosiahnuť milosrdenstvo“ je preklad pasíva v Mt 5,7).

³⁰ Na katolíckej strane to ide rýchlejšie ako na protestantskej. Je možné, že na protestantskej strane ide o pretrvávajúci vplyv Kralickej Biblie ako istého modelu vznešeného literárneho jazyka. V katolíckom prostredí bola situácia iná: pozíciu „vznešenej“ Biblie stále zastávala latinská Vulgáta, preto preklady do národných jazykov mohli ísť pastoračným smerom, ústretovo k reči ľudu. Možno práve v tejto dichotómii „vznešeného“ a hovorového jazyka pramení pomerne rozšírený dojem, že zložené pasívum je „velebnejšie“ (zástancovia tohto názoru však nevedia vysvetliť prečo).

Tieto dva príklady ilustrujú, že hoci noví prekladatelia mali k dispozícii dobré staršie riešenia, vrátili sa k zloženému pasívu. Prečo? Iste to nie je preto, že by v zloženom pasíve videli nejaký hlbší zmysel. V iných prípadoch totiž používajú ako zvrtné pasívum, tak aj aktívne vyjadrenie s neurčitým osobným podmetom. Tento prekladateľský postup je ťažko pochopiteľný, preto by bolo dobré, keby prekladatelia jasne deklarovali svoju metodiku aj to, na akom výskume je založená.

4 Lexémy εὐλογεῖν/εὐλογητός, *benedicere/benedictus*

Osobitne a podrobne sa musím pristaviť pri preklade slovesa εὐλογεῖν a jeho slovesného adjektíva εὐλογητός. V našich nových prekladoch ide síce len o dva výskyty v Lukášovom evanjeliu, ale v ostatných knihách NZ toho bude viac. A v tomto prípade je biblický preklad veľmi silno relevantný pre nový liturgický preklad. Jednou zo zmien, ktoré nastali v misáli, totiž je to, že *benedictus* (o Bohu) sa už neprekladá ako „zvelebený“, ale ako „požehnaný“³¹. Medzi veriacimi sa o tom plamenne diskutovalo – a to nielen preto, že každá zmena vyvolá pobúrenie. V tomto prípade to bolo podľa môjho názoru opodstatnené a argumentácia liturgickej komisie chybná. Odvoláva sa však na biblistov a nový preklad³² Lukášovho evanjelia³³.

4.1 Sloveso εὐλογεῖν: význam a prekladové ekvivalenty

Sloveso εὐλογεῖν εὐλογεῖν³⁴ sa v LXX³⁵ používa v dvoch základných významoch v závislosti od toho, či táto činnosť vychádza od Boha alebo k nemu smeruje. (Zámerné sa vyhýbam výrazom „podmet“ a „predmet“, lebo toto sloveso má obidva významy v aktíve aj pasíve.) Ak činnosť vychádza od Boha k ľuďom, znamená to (1) „žehnať“ vo význame „zosielat' svoju milosť na

³¹ Úpravy v omšovom poriadku.

³² Podrobná citácia bude nižšie.

³³ Netvrším, že biblisti sú priamo zodpovední za liturgický preklad a výklad. Poukazujem však na to, že biblický preklad sa používa v argumentácii. Preto sa budem tejto otázke venovať v takýchto širších súvislostiach.

³⁴ Text LXX je podľa RAHLFS, Alfred (ed.), *Septuaginta*.

³⁵ Porov. JOOSTEN, The Historical and Theological Lexicon, 347-355; JOOSTEN, Le vocabulaire, 13-23.

niekoho“ (resp. prednášať slová, ktoré to majú spôsobiť) – podobne ako nemecké *segnen*. Ak činnosť smeruje od ľudí k Bohu, význam je (2) „zvelebovať/chváliť“.

Problém, ktorý máme v slovenčine, spočíva v tom, že naše sloveso *žehnať* môže vyjadrovať obidva významy (podobne ako anglické *bless*). A hoci význam „velebíť“ je knižný³⁶, je stále prítomný v participiu *požehnaný*, ak sa vzťahuje na Boha. V slovenských biblických prekladoch je to relatívne ustálený ekvivalent gréckeho *εὐλογητός* (lat. *benedictus*, hebr. *bārúq*). Preklady však váhajú použiť aktívne tvary slovesa *žehnať* v tomto zmysle. Máme teda prekladovú nesúmernosť:

<i>εὐλογῶ</i> – <i>εὐλογητός</i>	(1) <i>žehnať</i>	– <i>požehnaný</i>
	(2) <i>zvelebovať</i> (a synonymá)	– <i>požehnaný</i>

Vo význame (2) sa aktívne tvary prekladajú jedným slovesom, zatiaľ čo pasívne tvary iným. To je jasná nevýhoda biblického prekladu, ktorý sa usiluje o konzistentnosť. Preklad z r. 1986 sa pokúsil o riešenie³⁷ a vo význame (2) používal dvojicu *velebíť/zvelebovať* – *zveleбенý* (ekvivalencia nie je stopercentná – ako určité sloveso sa objavuje aj *dobrorečiť*³⁸ –, ale vidno silnú snahu).

Väčšina slovenských prekladov Biblie však štiepi aktívum a pasívum. Pozrime sa na dva príklady z prvých kapitol Lukášovho evanjelia. Zachariáš hovorí: *Εὐλογητός κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ* (Lk 1,68) a o pár veršov ďalej Simeon vzal dieťa do náručia a *εὐλόγησεν τὸν θεόν* (Lk 2,28):

³⁶ Krátky slovník slovenského jazyka, 948.

³⁷ V preklade žalmov podľa LXX (HROBŇ, *Žalmy 76 – 100*) som použila ekvivalenciu *žehnať* – *požehnaný* v domnení, že význam „zvelebovať“ je čitateľom jasný. Porov. PANCZOVÁ, *Preklad*, 25. Od tej doby som však zmenila názor a teraz za najlepšie riešenie pokladám to, čo naznačil preklad z r. 1986.

³⁸ Sloveso *dobrorečiť*, hoci je to kalková formácia podľa *εὐ-λογεῖν*, resp. *benedicere*, nie je moja preferovaná voľba, pretože nemá participium pasíva (*dobrorečený sa nepoužíva). V niektorých kontextoch je však výhodné. Ide konkrétne o tie prípady modlitby pred jedlom (Mt 14,19; 26,26; Mk 6,41; 14,22; Lk 24,30). Otázka je: ide tu o požehnanie alebo o oslavu Boha? Alebo o obidve zároveň? (V tom istom kontexte sa používa aj *εὐχαριστῶ* „vzdávať vďaky“.) Navyše sa tu toto sloveso používa bez explicitného predmetu. Vtedy je veľmi vhodné prekladať ho ako *dobrorečiť*. Tento ekvivalent umožňuje chápanie v obidvoch zmysloch a navyše si nevyžaduje predmet. Na porovnanie – dve verzie Lukášovho evanjelia (Lk 24,30): *λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἐπέδιδου αὐτοῖς* – „vzal chlieb, požehnal ho, lámal ho a podával im ho“ (N), „vzal chlieb a dobrorečil, lámal ho a podával im ho“ (SSV).

	Lk 1,68 Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ	Lk 2,28 εὐλόγησεν τὸν θεόν
Evan Kat 1986 SEB Kat 2020	Požehnaný Pán, Boh izraelský <i>Nech je zvelebený Pán, Boh Izraela</i> Požehnaný Pán, Boh Izraela Nech je požehnaný Pán, Boh Izraela	chválil Boha <i>velebil Boha</i> velebil Boha dobrorečil Bohu

Toto rozštiepenie aktíva a pasíva malo za následok, že časť ľudí začala chápať participium *požehnaný* (o Bohu) v prvom význame – akoby Boh bol objektom ľudského zosielania milosti. A tu je jadro problému, ktorý sa vynoril s novým prekladom misála.

4.2 Rímsky misál: *benedicere* – *benedictus*

Snaha prekladať dvojicu *benedicere* – *benedictus* slovenským *velebiť/dobrorečiť* – *zvelebený* v Novom zákone z r. 1986 sa uplatnila aj vo vtedajšom preklade Rímskeho misála. Nový preklad misála z r. 2022 však túto ekvivalenciu narušil. Participium *benedictus*, keď je o Bohu, sa už neprekladá ako „zvelebený“, ale ako „požehnaný“. Takto vyzerá modlitba prípravy obetných darov:

Latinsky	Starší preklad	Súčasný preklad
<i>Benedictus es, Domine, Deus universi...</i>	<i>Dobrorečíme ti, Bože, Pane svetov...</i>	<i>Požehnaný si, Pane, Bože všetkého stvorenia...</i>
<i>Benedictus Deus in saecula!</i>	<i>Zvelebený Boh naveky!</i>	<i>Požehnaný Boh naveky!</i>

Liturgická komisia to obhajuje tak, že výraz *benedictus* oddeľuje od slovesa *benedicere* vo význame „zvelebovať, dobrorečiť“ a chápe ho ako osobitný Boží titul „požehnaný“. To vraj neznamená, že by niekto Boha požehnal, ale tento výraz vyjadruje, že Boh je prameňom všetkého požehnaní³⁹. Toto vysvetlenie však lingvisticky neobstojí – hneď to vysvetlím. Nateraz ale dobre ilustruje, aké negatívne následky má to, že sa v prekladoch odštiepil

³⁹ „V obnovenom slovenskom preklade misála sa pri výrazoch «benedico» a «benedictus» rozlišuje, či ide o činnosť človeka voči Bohu, kedy sa uvádza «zvelebovať, dobrorečiť», alebo či ide o kategóriu Boha, kedy sa uvádza «požehnaný Boh». Ide o výraz bežne používaný v Starom zákone, ktorý je potrebné správne chápať. Boh nie je požehnaný preto, lebo ho niekto požehnal (urobil nad ním krížik), ale preto, lebo je prameňom všetkého požehnaní. Podobná kategória je aj, že Boh je svätý (prítom ho nikto nesvätočil).“ *Prehľad zmien textovej časti: Úpravy doterajšieho slovenského znenia.*

aktívny a pasívny ekvivalent jedného slovesa v jednom význame a pasívny ekvivalent sa pridružil k inému významu.

4.3 *εὐλογητός/benedictus o Bohu neznamená „zdroj požehnaní“*

Liturgisti argumentujú, že ide o „výraz bežne používaný v Starom zákone, ktorý je potrebné správne chápať“⁴⁰. Tak sa na to pozrime.

Hebrejské pasívne participium *bārûk* sa používa na označenie ľuďi („požehnaný“) aj Boha („zvelebený, oslávený, pochválený“)⁴¹. Jeho štandardným prekladovým ekvivalentom v LXX je *εὐλογητός*. Hoci v slovenských prekladoch Biblie je zvyčajne aj tento druhý význam vyjadrený ako „požehnaný“, predsa nachádzame aj iné ekvivalenty. Uvediem len zopár príkladov z ekumenického prekladu a Botekovho prekladu v Jeruzalemskej Biblii:

<i>Εὐλογητός κύριος</i> (Ž 88/89,53)	Nech je zvelebený Hospodin (SEB) Oslavujme Jahveho naveky (Bot)
<i>Εὐλογητός εἰ κύριε</i> (Ž 118/119,12)	Velebený buď, Hospodin (SEB) Buď zvelebený, Jahve (Bot)
<i>Εὐλογητός κύριος</i> (Ž 134/135,21)	Pochválený buď Hospodin (SEB) Nech je zvelebený Jahve (Bot).

Áno, výraz *εὐλογητός* sa v Biblii používa na označenie Boha. Ale nevyjadruje, že Boh je zdrojom všetkého požehnaní. Vyjadruje ľudskú oslavu Boha⁴². V tomto zmysle sa *εὐλογητός* vyskytuje v kontextoch, kde ho sprevádzajú ďalšie synonymá: *αἰνετός* „hodný chvály“, *ὕμνητός* „hodný ospevovania“, *δεδοξασμένος* „oslávený“, *ὑπερυψωμένος* „veľmi vyvýšený“ a iné⁴³.

Ba čo viac, prekladatelia LXX si boli vedomí toho, že medzi významami „žehnať“ (v dominantnom zmysle) a „zvelebovať“ je rozdiel, a na niektorých miestach sa ho pokúsili vyjadriť rozdielnymi mennými tvarmi daného slovesa. Slovesné adjektívum *εὐλογητός* sa používa o Bohu: „zvelebený/pochválený“, zatiaľ čo participium perfekta pasíva *εὐλογημένος* o človeku: „požehnaný“, napr. v Gn 14,19-20:

⁴⁰ Prehľad zmien textovej časti: Úpravy doterajšieho slovenského znenia.

⁴¹ LEDOGAR, *Verbs of Praise*, 29-56.

⁴² TOMSON, *Blessing in Disguise*, 35-61.

⁴³ Porov. napr. Dan 3,26.52.56.

εὐλογημένος Ἀβραὰμ τῷ θεῷ (nech je) Abrahám požehnaný od Boha
εὐλογητὸς ὁ θεὸς (nech je) zvelebený Boh⁴⁴.

Túto možnosť rozlíšenia, ktorú naznačila LXX, tvorcovia NZ využili na 100 %: εὐλογητὸς je vždy o Bohu a εὐλογημένος o človeku⁴⁵. V latinskom preklade je však v oboch prípadoch rovnaký tvar – *benedictus*, pretože latinčina (podobne ako slovenčina) nemá takú morfológickú bohatosť ako grécky slovesný systém.

Paradoxne, jediný slovenský preklad, ktorý reflektuje tento rozdiel, je katolícky z roku 1986, pripravený podľa Neovulgáty. Človek je „požehnaný“:

εὐλογημένος (*benedictus*) ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου
Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánom! (Mt 21,9; Ž 117/118,26 SSV)⁴⁶

εὐλογημένη (*benedicta*) σὺ ἐν γυναιξίν
Požehnaná si medzi ženami. (Lk 1,42 SSV)

Ale Boh je „zvelebený“:

τὸν κτίσαντα, ὃς ἐστιν εὐλογητὸς (*benedictus*) εἰς τοὺς αἰῶνας
Stvoriteľovi, ktorý je zvelebený naveky. (Rim 1,25 SSV)

Jediné miesto, kde sa tento preklad odchyľuje od tejto skvelej ekvivalencie, je Mk 14,61, kde sa veľkňaz pýta Ježiša:

σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; (*filius benedicti*)
Si Mesiáš, syn Požehnaného? (SSV)

4.4 εὐλογεῖν/εὐλογητός v novom preklade

Vráťme sa k novému prekladu evanjelií. V štúdií o Zachariášovom chválospeve v poznámke pod čiarou Juraj Feník píše na margo verša Lk 1,68:

⁴⁴ V mnohých iných prípadoch však ide len o lexikálnu variáciu, napr. v Gn 12,2 je Abrahám pre zmenu εὐλογητός, alebo Dan 3,52-53 o Bohu: εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεὸς πάντων πατέρων ἡμῶν... εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας δόξης σου „zvelebený si, Pane, Bože našich otcov, (...) zvelebený si v chráme svojej svätej slávy“.

⁴⁵ HECKEL, *Der Segen*, 42-43.

⁴⁶ Liturgická komisia vo svojej argumentácii chybné vzťahuje tento verš na Boha: „Za zmienku stojí, že v Sanctus, ktorého text je inšpirovaný Starým zákonom, sa „benedictus, qui venit“ prekladá „požehnaný, ktorý prichádza“ a nie „zvelebený, ktorý prichádza“. *Úpravy v omšovom poriadku*.

Hoci sa v prípade verbálneho adjektíva εὐλογητός uprednostnil preklad „požehnaný,“ ten je vlastne synonymom zaužívaného „zvelebený.“ Adjektívum sa v NZ vyskytuje osemkrát (Mk 14,61; Lk 1,68; Rim 1,25; 9,5; 2 Kor 1,3; 11,31; Ef 1,3; 1 Pet 1,3) a v každom prípade je slovenské „zvelebený“ vhodnou prekladovou voľbou. Jediné miesto, kde sa zdá byť vhodnejšie adjektívum „požehnaný,“ je Mk 14,61 (σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;). Otázka „si ty Mesiáš, syn zvelebeného“ by v slovenčine znela čudne. Finálna revízia nového prekladu bude musieť rozhodnúť, či sa v Lk 1,68 má uchovať „požehnaný“ alebo „zvelebený.“⁴⁷

Moja otázka je: Prečo sa autorovi zdá v prípade Mk 14,61 ekvivalent „požehnaný“ vhodnejší? Prečo by bolo čudné „syn zvelebeného“? Čudnejšie ako „syn požehnaného“? Nad tým sa treba hlboko zamyslieť a nájsť poctivé vedecké odpovede (nie dojmy).

Autor teda uprednostnil ekvivalent „požehnaný“ – síce opatrne, ale predsa –, čím odštiepil pasívne tvary slovesa εὐλογεῖν od aktíva, kde zvolil ekvivalent „dobrorečiť“ (Lk 2,28). Ja by som sa prikláňala k zachovaniu jednoty εὐλογεῖν/εὐλογητός (ak sa vzťahuje na Boha) pomocou ekvivalencie „velebit/zvelebený“, ktorú zaviedol preklad z r. 1986. Títo prekladatelia urobili kus dobrej práce, ktorú by sme mali rozvinúť, nie zavrhnúť.

5 Synonymá: Jn 21,15-17

Prejdime na ďalšiu tému, ktorou je práca so synonymami. Pasáž Jn 21,15-17 je svojimi synonymami známa. Toto je verzia v novom preklade:

¹⁵ Keď sa najedli, opýtal sa Ježiš Šimona Petra: „Šimon, syn Jánov, miluješ (ἀγαπᾷς) ma viac ako títo?“ On mu odpovedal: „Áno, pane, ty vieš (οἶδας), že ťa mám rád (φιλω̄).“ Ježiš mu povedal: „Pas (βόσκει) moje baránky (ἀρνία)!“ ¹⁶ Opýtal sa ho aj druhý raz: „Šimon, syn Jánov, miluješ (ἀγαπᾷς) ma?“ On mu povedal: „Áno, pane, ty vieš (οἶδας), že ťa mám rád (φιλω̄).“ Povedal mu: „Pas (ποιμαίνε) moje ovce (πρόβατα)!“ ¹⁷ Opýtal sa ho tretí raz: „Šimon, syn Jánov, miluješ (φιλεῖς) ma?“ Peter sa zarmútil, že sa ho po tretí raz opýtal: «Miluješ (φιλεῖς) ma?», a tak mu povedal: „Pane, ty vieš (οἶδας) všetko, ty vieš (γινώσκεις), že ťa mám rád (φιλω̄).“ Ježiš mu povedal: „Pas (βόσκει) moje ovce (πρόβατα)!“

⁴⁷ FENÍK, Zachariášov Benedictus, 60, pozn. 11.

Svojou voľbou synonymím je nový preklad identický s prekladom z r. 1986. V gréčtine máme štyri dvojice synonymím, ale v slovenských prekladoch sú iba dve z nich reprezentované takisto dvojicou: ἀγαπᾶ/φιλεῖ „milovať/mať rád“, ἀρνία/πρόβατα „baránky/ovce“, zatiaľ čo druhé dve majú iba jeden ekvivalent: βόσκει/ποιμαίνει „pas“, οἶδας/γινώσκεις „vieš“. To je trochu škoda, lebo variácia sa dá zachovať aj tu, napr. „pas moje baránky – staraj sa o moje ovce – pas moje ovce“, resp. „ty vieš všetko, tebe je známe, že...“

Prejdime však k dvojici ἀγαπᾶ/φιλεῖ „milovať/mať rád“, ktorá je v tomto texte kľúčová. Iste všetci poznáme (nepodložené) teologické traktáty, ktoré sa snažia vidieť medzi týmito slovesami významový rozdiel. Je chvályhodné, že tvorcovia nového prekladu v poznámke explicitne uviedli, že podľa lingvistickej analýzy textu ide o synonymá⁴⁸. Ale to, že ide o synonymá, neznamená, že v preklade si môžeme naše synonymné ekvivalenty ľubovoľne rozhádzat', ako to je tu:

Ježiš: miluješ (ἀγαπᾷς)? – Peter: mám rád (φιλεῖ).

Ježiš: miluješ (ἀγαπᾷς)? – Peter: mám rád (φιλεῖ).

Ježiš: miluješ (φιλεῖς)? – Peter: mám rád (φιλεῖ).

Hoci medzi slovesami nie je sémantický rozdiel, predsa sú to rozdielne lexémy a ich striedanie má istý význam. V dialógu sa Peter vytrvalo drží svojho výrazu φιλεῖ „mám rád“, zatiaľ čo Ježiš prvé dva razy používa ἀγαπᾷς „miluješ“, ale v tretej otázke preberá Petrovu lexikálnu voľbu (φιλεῖς „máš rád“). Ježiš teda zachováva obsah, ale formou sa prispôsobuje Petrovi. Keď prekladatelia použili „miluješ“ ako Ježišov jediný výraz, štylisticky dosiahli to, že každý účastník dialógu si „hudie“ svoje, a tým pasáž trochu dezinterpretovali.

6 Chybné dekódovanie originálu: Jn 2,15

Oveľa závažnejšiu dezinterpretáciu nachádzame v pasáži o „vyčistení chrámu“ (Jn 2,14-16). Tu uvádzam grécke znenie a nový preklad (N) so zvýraznenou problematickou časťou a jej znenie v ekumenickom preklade a katolíckom z r. 1986:

¹⁴ Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους, ¹⁵ καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων

⁴⁸ LAPKO, Jánovo evanjelium, 176.

πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν τὸ κέρμα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέτρεψε, ¹⁶ καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν· ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου.

¹⁴ V chráme našiel predavačov dobytku, oviec a holubov i peňazomencov, čo tam sedeli. ¹⁵ A urobil z povrázkov bič a všetko, ovce a tiež dobytok, vyhnal z chrámu. Peňazomencom povysýpal peniaze a poprevracal stoly. ¹⁶ A predavačom holubov povedal: „Odneste to odtiaľto! Prestaňte robiť z domu môjho Otca tržnicu!“ (N)

... všetkých vyhnal z chrámu, aj ovce a dobytok. (Jn 2,15 SEB, SSV)

Tradičný preklad a výklad vzťahuje adjektívum πάντας anaforicky na osoby predavačov v predchádzajúcom verši, na „všetkých“ (spomenutých), zatiaľ čo tento nový preklad ho vzťahuje kataforicky na nasledujúce τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας „ovce a dobytok“ ako „všetko“⁴⁹. Uvediem plné znenie poznámky, v ktorej prekladateľ vysvetľuje svoj odklon od tradičnej interpretácie:

Viacero komentárov a prekladov⁵⁰ prekladá vetu πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας ako „všetkých vyhnal z chrámu, aj ovce a dobytok.“ Podľa tejto interpretácie Ježiš vyhnal z chrámu predavačov, peňazomencov a zvieratá. Viacero argumentov však môže podporiť alternatívny preklad. Zmienka o zvieratách (τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας) stojí v apozícii k adjektívu πάντας, čo znamená, že bližšie určuje jeho obsah. Medzi adjektívom „všetko, všetkých“ a párom podstatných mien „ovce a dobytok“ nie je žiadna spojka, ktorá by mohla poukazovať na dva rôzne objekty, ktoré by Ježiš vyhnal z chrámu. Spojenie τε - καὶ spája dva druhy zvierat, ale nedodáva novú skupinu k tej, ktorú označuje adjektívum πάντας. Mužský rod adjektívu πάντας možno vysvetliť vo svetle mužského rodu podstatného mena τοὺς βόας. Podľa nasledujúceho verša sú predavači holubov naďalej v chráme, a teda neboli z neho podľa 15. verša vyhnaní von. Ťažko si možno predstaviť, že Ježiš by použil bič na násilné vyhnanie ľudí z chrámu. Bič si urobil, aby ním mohol vyhnáť zvieratá. Z týchto dôvodov sa zdá byť uprednostiteľný preklad „a všetko, ovce a tiež dobytok, vyhnal z chrámu,“ ktorý hovorí, že podľa Jánovho evanjelia Ježiš vyhnal z chrámu iba zvieratá určené na obetovanie, čím im vlastne

⁴⁹ Priznávam sa, že mi uniká, prečo práve v Jánovom evanjeliu by Ježiš nemal vyhnáť z chrámu ľudí, keď u synoptikov tak robí celkom explicitne: ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας (Mk 11,15), ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας (Mt 21,12), ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας (Lk 19,45).

⁵⁰ Nejde o „viacero“ komentárov a prekladov, ale o väčšinu.

zachránil život. Ježišova akcia v 2,15 je prefiguráciou konania dobrého pastiera, ktorý svoje ovce vyvádza von (10,3), aby mali pastvu – život v plnosti.⁵¹

Musím vyjadriť svoj jasný a rozhodný nesúhlas s takýmto spracovaním gréckeho textu a jeho významu. Prekladateľ uvádza tri argumenty: (1) *πάντας* sa vzťahuje na *τά τε πρόβατα και τους βόας*, (2) tieto dve vyjadrenia patria spolu, lebo medzi nimi nie je spojka, (3) limity predstavivosti. Tretí argument môžeme hneď zavrhnúť. To, či si vieme niečo predstaviť, alebo nie, je irelevantné. Dôležité je to, čo hovorí text.

Pokiaľ ide o druhý bod – že adjektívum *πάντας* a skupina *τά τε πρόβατα και τους βόας*, musia označovať ten istý predmet, lebo medzi nimi nie je spojka – môžeme takisto rýchlo vybaviť odvolávkou na pasáž v gramatike, ktorá sa venuje bezspojkovému spojeniu pojmov nazývanému asyndeton⁵².

Celý tento výklad teda stojí (a padá) na prvom argumente. Je možné, že by sa adjektívum *πάντας* vzťahovalo na *τά τε πρόβατα και τους βόας*? Odpoveď je jednoznačné „nie“. Autorov výklad sa zakladá na istej štúdií a na nemeckých komentároch k Jánovmu evanjeliu⁵³. Komentáre môžeme ako argumenty hneď vyradiť, pretože ani jeden z nich sa nevenuje gramatickému zdôvodneniu – len uvádzajú tento výklad, akoby bol všeobecne akceptovaný. Štúdia si zasluhuje osobitnú pozornosť.

6.1 Croyov výklad gramatiky Jn 2,15

N. Clayton Croy v štúdií *The Messianic Whippersnapper: Did Jesus Use a Whip on People in the Temple (John 2:15)?*⁵⁴ sa venuje tomu, či Ježiš použil bič a na koho. Nás tu zaujíma iba tá druhá časť, pretože tento autor zastáva názor, že Ježiš použil bič iba na zvieratá, a podáva aj gramatické vysvetlenie. Na s. 563 – 566 podáva argumenty, prečo sa – podľa neho – adjektívum *πάντας* (maskulínium) môže vzťahovať na skupinu *τά τε πρόβατα και τους βόας* (neutrum a maskulínium). Jeho základnou tézou je to, že vraj v gréčtine neexistujú pevné pravidlá o zhode v gramatickom rode, ak sa jedno adjektívum vzťahuje na

⁵¹ LAPKO, Jánovo evanjelium, 24.

⁵² BLASS – DEBRUNNER, *A Greek Grammar*, §§ 459-463.

⁵³ Hoci v poznámke nie je uvedené, z čoho autor vychádzal, na požiadanie mi ochotne zaslal relevantné materiály, za čo mu ďakujem.

⁵⁴ CROY, *The Messianic Whippersnapper*, 555-568.

viacero substantív rozdielneho rodu⁵⁵. A pritom ich vo svojej argumentácii uvádza – len takým zmätočným spôsobom, že vzniká dojem, akoby v gréckej gramatike vládol chaos. Aby čitatelia získali orientáciu v situácii, uvádzame tu prehľad základných pravidiel.

6.2 Pravidlá zhody adjektíva so substantívami

V gréčtine existujú štyri základné pravidlá zhody v rode medzi adjektívom a skupinou substantív s rozdielnymi rodmi:

1. Základné a najrozšírenejšie pravidlo hovorí: adjektívum sa zhoduje s tým substantívom, ktoré je k nemu najbližšie⁵⁶. Podobné pravidlo máme aj v slovenčine: *Prišiel otec a matka*, ale: *Prišla matka a otec*.
2. Menej časté pravidlo hovorí, že sa adjektívum zhoduje s významovo najdôležitejším menom v skupine, aj keby bolo vzdialenejšie⁵⁷.
Toto sú dve pravidlá zdravého rozumu. Druhé dve pravidlá vyplývajú z prehistórie gréckeho jazyka.
3. Tretie pravidlo hovorí, že *osoby* mužského a ženského rodu môžu byť označené spoločne adjektívom mužského rodu⁵⁸. Väčší sémantický záber maskulín označujúcich osoby v indoeurópskych jazykoch nie je z dôvodu patriarchálnej kultúry, ako si niektorí myslia, ale preto, že v období pred rozlíšením gramatického rodu tvary (neskorších) maskulín označovali všetky životné substantíva v protiklade k neživotným (= neskoršie neutrá). Tvar pre feminína je novšia vymoženosť. Svedectvom jednoty osôb mužského a ženského rodu je napr. aj množstvo tzv. dvojvýchodných adjektív v starých jazykoch⁵⁹. (Zdôrazňujem, že tu ide o *osoby*. Myslím, že Croyovi uniklo, že toto pravidlo sa týka jedine osôb: maskulínium nemá moc nad neživotnými menami.)
4. Ak ide o *veci* s rozdielnym gramatickým rodom, možno ich chápať ako skupinu a označiť adjektívom v tvare neutra plurálu⁶⁰. Táto sila

⁵⁵ CROY, The Messianic Whippersnapper, 565 („no hard and fast rules“), 566 („no inviolable rules“).

⁵⁶ SMYTH, *Greek Grammar*, § 1030.

⁵⁷ SMYTH, *Greek Grammar*, § 1031.

⁵⁸ SMYTH, *Greek Grammar*, §§ 1015, 1055.

⁵⁹ ERHART, *Indoevropské jazyky*, § 5.6.1.

⁶⁰ SMYTH, *Greek Grammar*, § 1057.

neutra plurálu pochádza z toho, že to pôvodne bolo tzv. kolektívum, čo sa prejavovalo aj v klasickom pravidle *neutrum plurale habet verbum singulare*⁶¹.

Čiže nech sa pozrieme na ktorékoľvek pravidlo zhody adjektíva so substantívami – podľa najbližšieho substantíva, podľa najdôležitejšieho, či všetky spolu ako skupina –, vždy by tam musel byť tvar neutra πάντα, τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, aby bol autorov výklad obhájitelný. (Lenže textová kritika trvá na maskulíne – majú ho všetky rukopisy.)

6.3 Croyove textové doklady

Na podporu svojej tézy, že maskulínium môže označovať skupinu zvierat s rozmanitým gramatickým rodom, Croy uvádza tri príklady⁶²:

βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα (Xenofón, *Anabáza* 4.7.14)

λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρόβατα (Xenofón, *Anabáza* 7.8.16)

ἔχων πολλοὺς βοῦς καὶ ὄνους καὶ πρόβατα (Antoninus Liberalis, *Metam.* 20.1)

Je mi veľmi ľúto, ale všetky tri príklady sú v súlade s prvým a základným pravidlom – adjektívum sa zhoduje v rode s tým substantívom, ktoré je k nemu najbližšie. Croyova téza teda zostáva bez dokladov.

6.4 Patristický dôvetok

Ako záverečné potvrdenie svojho alternatívneho výkladu uvádza „správny“ výklad Jánovej pasáže, ktorú podal Kosmas Indikopleustés, obchodník z Alexandrie, ktorý sa neskôr stal mníchom a opísal svoju cestu do Indie (6. stor.). Áno, tento autor naozaj podáva ten výklad ako Croy. Otázka je, akú hodnotu má exegéza, ktorú robí Kosmas Indikopleustés. Nebudem na ňu odpovedať. Uvediem len to, že celé generácie cirkevných otcov vzťahovali výraz πάντα na predavačov. Za všetkých nech prehovorí Órigenés a jeho parafráza biblického textu v *Komentári k Jánovmu evanjeliu*. Namiesto adjektíva je tu zámeno, ktoré explicitne odkazuje na osoby v predchádzajúcej vete:

⁶¹ ERHART, *Indoevropské jazyky*, § 5.3.9.

⁶² CROY, *The Messianic Whippersnapper*, 565-566.

Ἐὰν οὖν εὕρῃ ὁ σωτὴρ ἐν τῷ ἱερῷ ... τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς ... ἐξελάνει αὐτοὺς ... ἅμα τοῖς ἐμπορικοῖς προβάτοις καὶ βουσὶν αὐτῶν.

Keď Spasiteľ našiel v chráme predavačov dobytká, ovci a holubíc ..., vyháňa ich ... spolu s ich ovcami a dobytkom na predaj.⁶³

6.5 Zhodnotenie Croyovej argumentácie

Croyov alternatívny výklad nie je dobre podložený. Pravidlá gréckej gramatiky cituje chybne a odvodzuje z nich nesprávny záver, že maskulínium je univerzálne nadradený gramatický rod. Príklady, ktoré uvádza, jeho tézu nepotvrdzujú. Argument „patristickej“ exegézy, ktorú preňho reprezentuje Kosmas Indikopleustés, má pramalú hodnotu.

6.6 Alternatívny výklad ako norma v novom preklade?

Alternatívny výklad a preklad v Jn 2,15, ktorý sa nachádza v novom preklade *Jánovho evanjelia*, teda nie je podložený ani gramaticky, ani tradíciou. (Je jedno, koľko moderných komentátorov prebralo chybný gramatický výklad, chyba stále zostáva chybou.) Podľa môjho názoru ho treba zavrhnúť. Prekvapujúco však práve poznámku k tomuto miestu uviedol editor vo svojej prezentácii na konferencii ako ukážku nového progresívneho prístupu⁶⁴, čo je dosť znepokojujúce. Nachádza sa v preklade viacero takýchto výkladov? Ak áno, je absolútne nevyhnutné, aby ich autori zverejnili a mohli prebehnúť vedeckú diskusiu. Je neetické predložiť čitateľom takýto preklad ako výsledok najnovšieho vedeckého bádania.

Záver

Toto je niekoľko mojich postrehov na margo nového prekladu Jánovho a Lukášovho evanjelia. Vidím metodické nedostatky, ako aj zrejme chyby v dekodovaní textu pôvodiny.

Pokiaľ ide o metodiku, bolo by dobré, keby tvorcovia dali do textovej podoby svoje zásady – predovšetkým, aby sa vymedzili voči staršiemu

⁶³ Origenes, *Commentarius in Iohannem* X,137 (SC 157, 468). Porov. aj Augustinus, *In Iohannem tractatus* 10 (PL 35, 1468).

⁶⁴ LAPKO, *Nový slovenský preklad*, 115.

katolíckemu prekladu. Preklad Nového zákona z r. 1986 je totiž veľmi kvalitný prekladateľský čin. Nie je bezchybný, nie je neprekonateľný, ale má množstvo skvelých prekladateľských riešení, z ktorých by sa súčasní prekladatelia mohli poučiť. Pokiaľ ide o gramatickú analýzu, nový preklad Jánovho a Lukášovho evanjelia treba podrobiť dôkladnej revízii z hľadiska gréckej lingvistiky.

Podľa môjho názoru by bolo ideálne, keby sa budúci nový katolícky preklad evanjelií pripravoval za dôkladnej reflexie prekladu z r. 1986. Tak by bolo možné systematicky zachovať dobré črty katolíckej prekladateľskej tradície a takisto systematicky zmeniť to, čo treba zmeniť. O všetkých zásadných zmenách v týchto známych a milovaných textoch treba čitateľov otvorene informovať.

Zoznam použitej literatúry

- AUGUSTINUS: *In Iohannem tractatus*. In: *Opera omnia. Tomus tertius. Pars altera*. PL 35, Parisiis, 1845, coll. 1379-1975.
- Biblia. Písmo Svätej Starej a Novej zmluvy*. Preklad komisie Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. z r. 1978, Londýn: Spojené biblické spoločnosti, 1979. (= SEP)
- Biblia. Slovenský ekumenický preklad s deuterokánonickými knihami*. 4. (2. opravené) vydanie. Slovenská biblická spoločnosť, ⁴2012.
- Biblia. Slovenský ekumenický preklad s deuterokánonickými knihami*, Slovenská biblická spoločnosť, ⁵2015.
- Bible Kralická. Bible svatá aneb všechna písmena vydání Kralického z roku 1613*, Česká biblická společnost, 2015. (= Kralická)
- Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, ³1983.
- BLASS, Friedrich – ALBERT Debrunner: *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature*. Translated and edited by Robert W. Funk, Chicago – London: The University of Chicago Press, 1961.
- CROY, N. Clayton: The Messianic Whippersnapper: Did Jesus Use a Whip on People in the Temple (John 2:15)?, *JBL* 128/3 (2009) 555-568.
- DUBOVSKÝ, Peter (ed.): *Marek* (KNZ 1). Preklad Helena Panczová, Trnava: Dobrá kniha, 2013.
- ERHART, Adolf: *Indoevropské jazyky*, Praha: Academia, 1982.
- Evanjeliá*. Podľa grécko-semitskej pôvodiny spracoval Š. Porúbčan SJ, Rím: SÚSCM 1969. (= Porúbčan)
- FENÍK, Juraj: Zachariášov Benedictus (Lk 1,68-79): gramatická analýza a nový preklad, *VTh* 1 (2021) 58-67.
- HECKEL, Ulrich: *Der Segen im Neuen Testament. Begriff, Formeln, Gesten. Mit einem praktisch-theologischen Ausblick* (WUNT 150), Tübingen: Mohr Siebeck 2002, 42-43.

- HROBOŇ, Bohdan (ed.), *Žalmy 76 – 100* (KSZ 6). Preklad gréckeho textu Helena Panczová, Trnava: Dobrá kniha, 2018.
- JOOSTEN, Jan : The Historical and Theological Lexicon of the Septuagint: A Sample Entry – εὐλογέω, In: Melvi K. H. Peters (ed.): *XIV Congress of the International Organization for Septuagint and Cognate Studies, Helsinki 2010*, Atlanta: SBL, 2013, 347-355.
- JOOSTEN, Jan: Le vocabulaire de la Septante et la question du sociolecte des juifs Alexandrins. Les cas du verbe ΕΥΛΟΓΕΩ, «BENIR». In: Jan Joosten – Eberhard Bons (eds.): *Septuagint Vocabulary: Pre-History, Usage, Reception* (SCSt 57), Atlanta: SBL, 2011, 13-23.
- KOŠTIAL, Rudolf : *Biblia u nás. História a dokumenty vydávania a prekladania Biblie u nás*, Bratislava: Transcius, 1989.
- Krátky slovník slovenského jazyka*, Bratislava: Veda, ⁵2020.
- LAPKO, Róbert (ed.): *K metodike nového prekladu Svätého písma do slovenčiny*, Vision Slovakia, Mahtomedi, MN, USA, 2016.
- LAPKO, Róbert (ed.): *Jánovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár*. Preklad Juraj Feník, Bratislava: Veda, 2019.
- LAPKO, Róbert (ed.): *Lukášovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár*. Preklad Juraj Feník, Jozef Jančovič, Róbert Lapko, Jaroslav Rindoš, Peter Žeňuch, Bratislava: Veda, 2020.
- LAPKO, Róbert: Nový slovenský preklad Jánovho evanjelia, *CU* 9/2 (2020) 111-116. [online]. Dostupné na internete: https://www.acecs.cz/index.php?f_idx=4&f_cu=cu_2020_09.
- LEDOGAR, Robert J.: Verbs of Praise in the LXX Translation of the Hebrew Canon, *Bib* 48 (1967) 29-56.
- NESTLE, Eberhard et al. (eds.), *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, ²⁸2012.
- Nový Zákon Pána nášho Ježiša Krista. Časť I.: Evanjelia*, Trnava (Nagyszombat): Spolok sv. Adalberta (Vojtecha), 1913. (= Kat 1913/14)
- ORIGÈNE: *Commentaire sur Saint Jean. Tome II.: Livres VI et X*. Texte grec, avant-propos, traduction et notes par Cécile Blanc (SC 157), Paris: Cerf, 1970.
- PANCZOVÁ, Helena: *Preklad z biblickej gréčtiny do slovenčiny. Problémy, riešenia a perspektívy*, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018.
- PANCZOVÁ, Helena: Spracovanie gréckeho pasíva v moderných slovenských prekladoch evanjelií, *CU* 10/2 (2021) 139-150. [online]. Dostupné na internete: https://www.acecs.cz/index.php?f_idx=4&f_cu=cu_2021_10.
- Písmo Sväté Nového Zákona. Zv. I.* Preložili a poznámkami opatrili Štefan Zlatoš a Ján Šurjanský, Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1946. (= Kat 1946)
- Prehľad zmien textovej časti. Úpravy doterajšieho slovenského znenia*. [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné na internete: <https://liturgia.kbs.sk/sekcia/misal/prehľad-zmien-textovej-casti/upravy-doterajšieho-slovenskeho-znenia-e>.
- RAHLFS, Alfred (ed.): *Septuaginta*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1979.
- SMYTH, Herbert Weir: *Greek Grammar*. Revised by Gordon M. Messing, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1984.

- Svätá Biblia.* Z pôvodných jazykov preložil Prof. Jozef Roháček. Podľa druhého revidovaného vydania z roku 1969, Slovenská biblická spoločnosť, 2012. (= Roháček)
- Sväté písmo. Jeruzalemská Biblia.* Text Svätého písma z pôvodných jazykov preložil Anton Botek. Úvod, poznámky, komentáre a chronologické tabuľky sú prevzaté z Jeruzalemskej Biblie, ktorú vydala Jeruzalemská biblická škola. Tretie opravené vydanie, Trnava: Dobrá kniha, 2014. (= Botek)
- Sväté písmo Starého i Nového zákona. Preklad a poznámky podľa vydání Spolku svätého Vojtecha v Trnave: Starý zákon z roku 1955 – Nový zákon z roku 1986,* Rím: SÚSCM, 1995. (= Kat 1986 = SSV)
- Swaté Biblia Slowénské aneb Pjsma Swatého Částka I, Částka II.* (Faksimilné vydanie v edícii Biblia Slavica), Paderborn – München – Wien – Zürich: F. Schöningh, 2002. (= Kamaldulská)
- Swaté Písmo starého i nowého Zákona: podla obecného latinského od sw. Rímsko-katolíckég Cirkwi potvrdeného, preložené s Prirovnáním ģruntowného Tekstu na Swetlo widané. Ďel prwní, Ďel druhí,* Ostrihom: Josef Beimel, 1829, 1832. (= Palkovič)
- TOMSON, Peter: Blessing in Disguise: εὐλογέω and εὐχαριστέω between “Biblical” and Everyday Greek Usage. In: Jan Joosten – Peter Tomson (eds.): *Voces Biblicae: Septuagint Greek and its Significance for the New Testament.* (CBET 49), Leuven: Peeters, 2007, 35-61.
- Úpravy v omšovom poriadku.* [online]. [citované 2023-10-09]. Dostupné na internete: <https://liturgia.kbs.sk/sekcia/misal/upravy-v-omsovom-poriadku>.

Zhrnutie

Článok predstavuje niekoľko kritických poznámok k novému slovenskému prekladu Jánovho a Lukášovho evanjelia. Tvorcovia svoju metodiku nedefinovali explicitne a ich pozícia v rámci spektra biblických prekladov zostáva nejasná. Zachovali mnoho tradičných archaizmov. Počet zložených pasív, ktoré staršie preklady úspešne redukovali, tu narástol. Pri lexéme εὐλογεῖν/εὐλογητός vo význame oslavy Boha prekladajú pasívne a aktívne tvary odlišnými ekvivalentmi („dobrorečiť“, resp. „požehnaný“) a prakticky odštiepujú adjektívum εὐλογητός od významu oslavy. (Toto má negatívne následky pre diskusiu o preklade *benedicere/benedictus* v Rímskom misáli.) Preberá sa aj neobratné spracovanie synonym v Jn 21,15-17. Osobitná pozornosť sa venuje chybnéj interpretácii adjektíva πάντας v Jn 2,15.

Kľúčové slová: preklad Biblie, zložené pasívum, εὐλογεῖν/εὐλογητός, Jn 21,15-17, Jn 2,15.

Summary

The article presents a few critical notes on the the new Slovak translation of the Gospels of John and Luke. Its general methodology has not been explicitly stated and the translators' position within the spectrum of biblical translations remains unclear. Many traditional archaisms are unnecessarily retained. A significant number of cumbersome compound passives, reduced in older translations, are restored in the new one. The rendering of the lexeme εὐλογεῖν/εὐλογητός in the meaning "praise (God)" gives different equivalents for active and passive forms respectively, and so practically divorces the adjective εὐλογητός from the meaning "praised" (which has negative consequences for the translation of *benedicere/benedictus* in *Missale Romanum*). Then the clumsy rendition of synonyms in John 21:15-17 is pointed out. A special attention is paid to the incorrect grammatical interpretation of the adjective πάντα John 2:15.

Keywords: Slovak Bible translation, compound passive, εὐλογεῖν/εὐλογητός, John 21:15-17, John 2:15.

Helena Panczová
Teologická fakulta
Trnavská univerzita
Kostolná 1
P. O. Box 173
814 99 BRATISLAVA, Slovakia
helena.panczova@gmail.com
 0000-0002-4749-5042

Obsah

Štúdie

Emanuel Tov

Písanie úvodu k textovej kritike hebrejskej Biblie.

Moderný prístup 119-129

Anna MÁTIKOVÁ

„Môj milý vyniká medzi desaťtisícami.“ Intertextuálna analýza

Pies 5,9 a Nár 4,1-10 130-150

Martina KORYTIAKOVÁ

Dva stany. Interpretácia priestorov Judity a Holofernesa a ich

funkcie v Knihe Judita 151-186

Petr MAREČEK

Pavlovo veľké písmo v Gal 6,11 187-216

Poznámky

Helena PANCZOVÁ

Niekoľko kritických poznámok k metodike nového prekladu Biblie

do slovenčiny 217-241

Správy a oznamy 242-244

Contents

Treaties

Emanuel Tov

Writing an Introduction to the Textual Criticism of the Hebrew Bible: A Modern Approach 119-129

Anna MĀTIKOVĀ

“My Beloved Is Different from Myriads of Others”:
An Intertextual Analysis of Cant 5:9-16 and Lam 4:1-10 130-150

Martina KORYTIAKOVĀ

The Two Tents: The Interpretation of Judith’s and Holofernes’
Spaces and Their Functions in the Book of Judith 151-186

Petr MAREČEK

Paul’s Large Letters in Gal 6:11 187-216

Notes

Helena PANCZOVĀ

A Few Critical Notes on the Methodology of the New Slovak
Translation of the Bible 217-241

Communications and References 242-244